

Zbiorowe dochodzenie roszczeń konsumenckich w postępowaniu grupowym w polskim systemie prawnym w świetle standardów prawa Unii Europejskiej – osiągnięcia i wyzwania

1. Cel projektu

Możliwość składania pozwów zbiorowych znana jest w Polsce głównie z porywającej amerykańskiej kinematografii prawniczej. W jednym z filmów, opartym na motywach głośnej sprawy Erin Brockovich, dzięki zaangażowaniu bohaterki (odgrywanej przez Julię Roberts, nagrodzonej za tę rolę Oscarem) pokrzywdzone przez zatruwający środowisko koncert energetyczny rodziny otrzymały odszkodowanie o wysokości 333 mln dolarów. Choć praktyka zbiorowego dochodzenia roszczeń na Starym Kontynencie nie jest tak spektakularna jak w USA, instytucja pozwów zbiorowych istnieje zarówno w prawie unijnym jak i krajowych porządkach prawnych państw członkowskich.

Podstawowym i zarazem najogólniejszym celem naukowym projektu jest weryfikacja hipotezy, zgodnie z którą prawidłowo (skutecznie) wdrożony europejski mechanizm zbiorowego dochodzenia roszczeń może przyczynić się do zapewnienia wysokiego poziomu ochrony konsumentów w państwach członkowskich. Koncepcja zbiorowego dochodzenia roszczeń opiera się na rozszerzeniu tradycyjnego rozumienia postępowania cywilnego, w którym udział biorą dwie strony sporu dochodzące swych indywidualnych interesów, o uznanie możliwości dochodzenia roszczeń grupy. Umożliwia to łączenie wielu podobnych roszczeń prawnych i dochodzenie ich w jednym postępowaniu sądowym ze względu na ekonomię procesową lub skuteczność egzekwowania prawa. Zbiorowe dochodzenie roszczeń wzmacnia siłę negocjacyjną tych podmiotów i przyczynia się do skutecznego zarządzania wymiarem sprawiedliwości przez uniknięcie licznych postępowań wynikających z tego samego naruszenia prawa.

2. Badania realizowane w projekcie

W ramach prowadzonych badań zweryfikowane zostaną szczegółowe hipotezy badawcze mówiące o tym, że stworzenie unijnego mechanizmu zbiorowego dochodzenia roszczeń jest możliwe i zasadne. Podjęta zostanie próba udzielenia odpowiedzi na pytanie o kształt unijnego systemu, a w konsekwencji zaproponowany zostanie autorski model mechanizmu zbiorowego dochodzenia roszczeń w UE. Model ten zostanie następnie skonfrontowany z zaleceniami Komisji Europejskiej. Badania prowadzone na kolejnych etapach realizacji projektu polegać będą na porównaniu mechanizmów zbiorowego dochodzenia roszczeń w poszczególnych państwach członkowskich oraz dokonaniu na tym tle oceny rozwiązań przewidzianych przez prawo polskie, ze szczególnym uwzględnieniem praktyki orzeczniczej sądów polskich. W tym celu, na ostatnim etapie badań dokonana zostanie analiza materiału empirycznego, zawartego w aktach sądowych spraw skierowanych do sądów okręgowych w latach 2010-2017. Kwerenda akt sądowych opierać się będzie na zweryfikowaniu, w jakich okręgach wpłynęło najwięcej pozwów zbiorowych w sprawach cywilnych, analizie tych, w wyniku których doszło do wszczęcia postępowania grupowego oraz analizie wniosków, które zostały odrzucone, oddalone bądź zwrócone przez sąd. Na podstawie dokonanej analizy materiału empirycznego ujawnione zostaną potencjalne dysfunkcje trybu grupowego dochodzenia roszczeń w Polsce oraz zaproponowane zostaną konkretne rozwiązania zidentyfikowanych problemów.

3. Powody podjęcia tematyki badawczej

Podjęcie tematyki badawczej uzasadnione jest z perspektywy aktualnych deficytów i potrzeb konsumentów. Z danych uzyskanych przez Komisję Europejską wynika, że ponad $\frac{3}{4}$ konsumentów z 27 państw członkowskich byłoby bardziej skłonnych dochodzenia swych spraw w sądzie, gdyby mogli dochodzić ich wspólnie z innymi konsumentami. Przedmiotowe badania są zatem zasadne, wartościowe i potrzebne dla dostarczenia rozwiązań pozwalających na skuteczne egzekwowanie praw konsumentów.

Podjęcie tego tematu wiąże się także z zainteresowaniami naukowymi wnioskodawcy dotyczącymi, z jednej strony rozwiązywania sporów konsumenckich, z drugiej zaś – prawa unijnego. Należy zaznaczyć, iż dotychczasowe badania naukowe dotyczące dochodzenia przez konsumentów roszczeń zbiorowych koncentrują się na aspektach postępowania cywilnego, będąc zazwyczaj w oderwaniu od ram działalności prawotwórczej Unii Europejskiej. Bez wątpienia istnieje jednak potrzeba zbliżenia do siebie obu perspektyw badawczych. Z tego względu wybrana problematyka jest niezwykle złożonym zagadnieniem naukowym, dotyczy bowiem wielu problemów teoretycznych i praktycznych, co potęguje fakt, iż możliwość skutecznego dochodzenia roszczeń konsumenckich zalicza się do kluczowych obszarów dla rozwoju prawnego rynku wewnętrznego.